

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Масловська Людмила,

учитель-методист української мови та літератури, учитель української мови та літератури Київської гімназії східних мов № 1, м. Київ, Україна

Сучасний етап розвитку становлення Нової української школи характеризується інтенсивними пошуками нового в теорії та практиці освітнього процесу, в управлінні педагогічною інноватикою. Педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних і нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Продуктом творчого пошуку є як нові освітні технології, оригінальні виховні ідеї, форми й методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. Побічний продукт інновацій – зростання педагогічної майстерності вчителя, рівня його культури, мислення, світогляду. Саме інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку школи і педагогіки.

Розвиток сучасної освітньої системи ставить безліч питань щодо змісту й організації навчання української мови (літератури) й методичного забезпечення їх викладання. Важливою проблемою є пошук оптимальних шляхів зацікавленості учнів до навчання, спонукання до творчості, самостійності, підвищення розумової активності. Інноваційні методи в навчанні мови та літератури – також важлива проблема сучасної школи^{1; 2}. Тож поряд із традиційними формами навчання останнім часом використовуються нетрадиційні, або нестандартні та інтерактивні методи роботи. Це, зокрема, уроки-семінари, заліки, лекції, конкурси, мандрівки, бінарні уроки, заняття-конференції, диспути, свята, уроки-казки, тематичні ігрові уроки, завдяки яким учні швидше і якісніше засвоюють програмовий матеріал.

В Україні розроблено науково-методичні матеріали щодо впровадження інноваційних технологій навчання української мови й літератури. Все більшого визнання й поширення набуває проектна діяльність. Проектна технологія дає можливість учителеві застосувати інтерактивні вправи і змінити роль авторитарного транслятора готових ідей на натхненника інтелектуального і творчого потенціалу учня³ (с. 154).

Методика проведення нестандартних уроків є невід'ємним компонентом сучасної системи освіти. У навчально-методичному посібнику І. Підласого «Педагогіка» перелічується 36 типів нестандартних занять (урок-гра, урок-рольова гра, урок-діалог, бінарний урок та ін.). В. Щеньов

пропонує класифікувати нестандартні уроки, доповнивши типологію «класичного» уроку. Наприклад, уроки-вікторини, захист проєктів тощо відносять до групи уроків контролю знань, а уроки-конференції – до уроків формування нових знань. С. Кульневич і Т. Лакоценина виокремлюють такі групи нестандартних уроків: уроки зі зміненим способом організації (лекції, захист ідей, урок взаємоконтролю); уроки, пов'язані з фантазією (урок-казка, театралізований урок); уроки, що імітують якінебудь види діяльності (урок-екскурсія, урок-експедиція); уроки з ігровою змагальною основою (вікторина, КВК); уроки з трансформацією стандартних способів організації (семинар, залік, урок-моделювання); уроки з оригінальною організацією (урок-взаємонавчання, урок-монолог); уроки-аналогії певних дій (урок-суд, урок-аукціон); уроки-аналогії з відомими формами й методами діяльності (урок-диспут, урок-дослідження).

Незважаючи на таке різноманіття, для більшості нестандартних уроків, як правило, характерні: колективні способи роботи; цікавість до навчального матеріалу; значна творча складова; активізація пізнавальної діяльності; партнерський стиль взаємодії; зміна ролі вчителя; нестандартні підходи до оцінювання та ін.^{4 (с. 11)}

Нестандартний урок максимально стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу школярів. Ефективність у навчанні забезпечує систематичне застосування дидактичних ігор – ігор, ігрових ситуацій, що використовуються в освітньому процесі з метою розвитку інтелекту, пізнавальної активності, творчого мислення учнів, спонукають їх до самостійного пошуку наукової інформації. У зв'язку з цим учителі намагаються поєднати весь навчальний матеріал «наскрізним» сюжетом, застосовуючи імітаційне моделювання ситуацій. Як правило, це ділові стосунки у виробничому колективі. Наприклад, програються ситуації: «Прийом на роботу», «Перший робочий день», «Прийом відвідувачів», «Нарада» і т.п. Такий підхід зацікавлює учнів, формує в них професійно важливі комунікативні уміння, оскільки навчання відбувається через дії, максимально наближені до реальних умов ділового спілкування^{5 (с. 46-47)}.

Вивчаючи синтаксис, можна дати завдання на творче конструювання, і учням зі слів будуватимуть речення й підкреслюватимуть члени речення. Проводячи урок-подорож на тему: «Складні випадки правопису апострофа», учням 10 класу можна дати завдання – скласти кілька речень про країну, в якій вони мріють побувати, увівши в ці речення слова з апострофом.

Ретельно готуватися до кожного уроку, продумувати хід заняття, добирати ефективні методи й прийоми – означає осучаснювати педагогічні технології. Так, новий матеріал із мови я подаю дітям у вигляді блок-схем, таблиць, малюнків, пірамід і т.п. Починаючи вивчення теми, ми з учнями індивідуально, у групах чи фронтально обговорюємо, аналізуємо навчальний матеріал. Основні поняття з теми фіксуємо в опорних конспектах, а потім засвоюємо шляхом неодноразового повторення, добираємо приклади. Вважаю, що урок вивчення нового матеріалу можна умовно поділити на два етапи: I-й – бесіда, в якій переплітаються мотивація навчальної діяльності, актуалізація опорних знань, засвоєння нового матеріалу (з підручника і слів учителя); II-й – повторний виклад матеріалу, розповідь за опор-

ним конспектом (стило, доступно, в логічній послідовності відтворюються вже відомі учням вузлові питання теми, пов'язані з опорним конспектом; учні «малюють» основні теоретичні поняття у вигляді структур, матриць, пірамід, нерідко у зошитах з'являються «сонечка», «хмарки», «чарівні квіти»). Морфеми, а точніше їх умовні позначки, зображуємо у «зоряному небі» (рис. 1). Під час ознайомлення з класифікацією речень колективно склали картину з хмаринок (рис. 2).

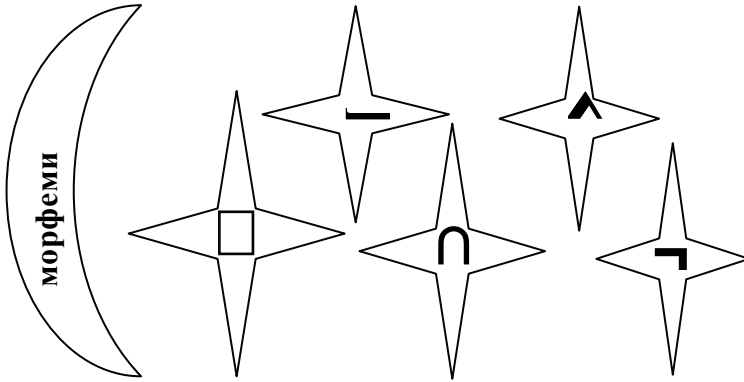

Рис. 1. Зображення морфем

Упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій сприяє: розвиткові творчих та естетичних здібностей, формуванню навичок самостійної роботи, постійному зацікавленню школярів навчальним предметом. Звісно, такі здібності учнів підвищують ефективність уроку. А використання інтерактивних методів на уроках мови та літератури дає можливість учням: учитися критично мислити; раціонально планувати свою діяльність; відстоювати власні ідеї; приймати продумані рішення; моделювати життєві ситуації; формувати ціннісне ставлення до української мови як інтелектуальної, духовної, культурної цінності народу; розвивати інтелектуально-креативні здібності^{4 (с. 15)}. З викладеного можна зробити висновок: сучасний урок рідної мови (літератури) – плід майстерності й творчості вчителя-словесника, його професійності, ґрунтовних знань рідної мови, літератури, історії, мовознавства, народознавства, його патріотизму^{6 (с. 192)}. Отже, інтерактивне навчання відіграє важливу роль як для учня, так і вчителя. Така робота розвиває в дітей навички аналізу та синтезу, вміння виділяти головне в теоретичному матеріалі. Водночас увага акцентується на необхідності вивчення певних наукових понять.

Схарактеризований підхід дає змогу практикувати систему уроків різного типу в межах однієї теми, вивільняє час для розв'язання учнями системи усних і письмових завдань, спрямованих на саморозвиток особистості, формування мовленнєвої компетентності. Багаторазове повторення матеріалу в найрізноманітніших формах, групування й подача матеріалу у вигляді блок-схем довели, що навчання під силу всім. Така система робо-

ти спрямована на комплексний розвиток творчої особистості учня. Саме тому використання й проведення різних нестандартних уроків є найефективнішим засобом для організації колективної пізнавальної діяльності здобувачів освіти, що сприяє досягненню високих результатів у роботі.

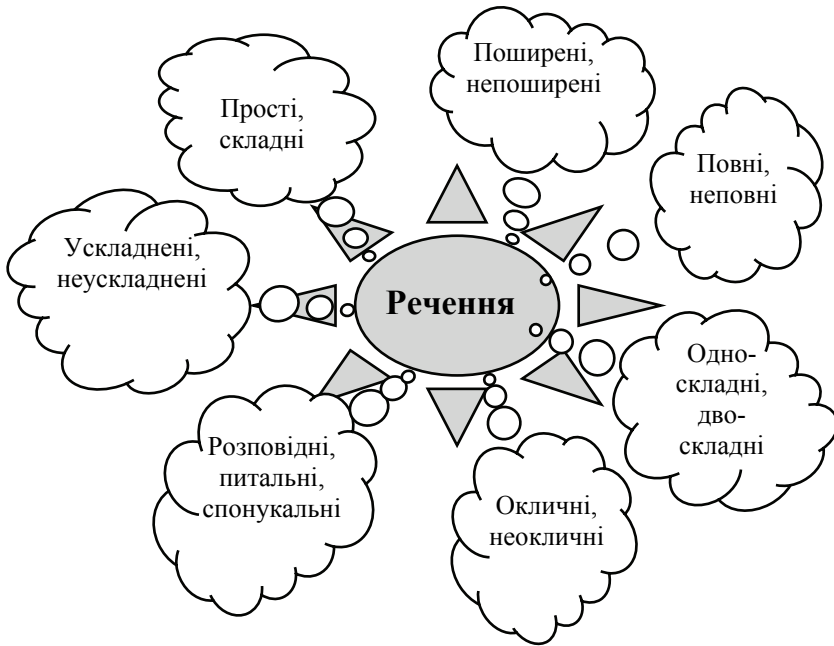

Рис. 2. Класифікація речень у нестандартній формі

Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування вольових та інтелектуальних сфер, дає відчуття потреби у самоосвіті, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку творчої особистості.

¹ Цінько С. Інноваційні методи в навчанні рідної мови. *Українська мова та література*. 2007. № 2. С. 9–13.

² Ходорич О. Інноваційні педагогічні технології на уроках світової літератури як ефективний засіб формування ключових компетентностей старшокласників. *Дидактика: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. С. 151–154.

³ Когут О. *Інноваційні технології навчання*. Тернопіль : Астон. 2005. 200 с.

⁴ Колток Л., Годкевич Л., Герега Т. Використання інтерактивних методів. *Бібліотека шкільного світу*. Київ : Ред. Заг. пед. газет. 2004. С. 10–20.

⁵ Масловська Л. Г. Роль нестандартних уроків української мови та літератури у формуванні предметної й ключових компетентностей. *Українська мова і література в школі*. 2018. № 3. С. 44–49.

⁶ Пометун О. І., Пироженко Л. В. та ін. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання* : наук.-метод. посіб. Київ : А. С. К., 2003. 192 с.